

Hastaneye İlk Kez Başvuran ve Yatan Alkol Dışındaki Madde Kullanan Olgularda Artış

Ahmet TÜRKCAN *, Duran ÇAKMAK **

ÖZET

Amaç: Hastane istatistikleri bir psikiyatrik bozukluğun epidemiyolojik eğilimini tahmin etmekte ve uygun hastane programlarının hazırlanmasında yardımcı olan çok önemli araçlardan biridir. Bu araştırmanın amacı bir alkol ve madde tedavi kliniğinde 1999 ve 2002 yılında alkol kullananlar ile madde kullananların oranlarındaki değişimin saptanmasıdır.

Yöntem: Veriler elektronik veri tabanından elde edilmiştir. 1999 yılındaki 2169 ayaktan tedavi edilen ve 706 yatarak tedavi edilen hasta ve 2002 yılındaki 2353 ayaktan tedavi edilen ve 710 yatarak tedavi edilen hastanın kayıtları geriye dönük olarak analiz edilmiştir.

Bulgular: Ayaktan tedavi edilen hastalarda madde kullananların/alkol kullananlara oranı 1999 yılında 0.43 iken 2002'de 0.54'dür. Yatarak tedavi edilen hastalarda madde kullananların alkol kullananlara oranı 1999 yılında 0.42 iken 2002 yılında 0.63'dür. Ayaktan veya yatarak tedavi edilen madde kullanan hastaların oranında belirgin bir artış vardır ($p<0.001$).

Sonuç: Hastane istatistikleri madde kullanıcıların sayısında anlamlı bir artış olduğunu göstermektedir. Bu sonuç epidemiyolojik araştırmalar yoluyla da doğrulanmalı ve madde kullananlar için yeni uygun tedavi programları planlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Hastane istatistikleri, alkol, madde

Düşünen Adam; 2004, 17(2):82-86

ABSTRACT

Objective: Hospital statistics are one of the most important tools that help to estimate the epidemiological trends about a psychiatric disorder and design appropriate hospital programs. The purpose of this research was to determine the changes in the ratio of alcohol user to drug (except alcohol) user in a alcohol and drug treatment clinic in 1999 and 2002.

Method: Data were taken from the electronic database. The records of 2169 outpatients and 706 inpatients in 1999 and 2353 outpatients and 710 inpatients in 2002 were analyzed retrospectively.

Results: The ratio of outpatient drug users to alcohol users was 0.43 in 1999 and 0.54 in 2002. The ratio of inpatient drug users to alcohol users was 0.42 in 1999 and 0.63 in 2002. There was a significant increase in the ratio of inpatient or outpatient drug users ($p<0.001$).

Conclusion: Hospital statistics showed that there was a significant increase in the number of drug users. This has to be confirmed by epidemiological researches and has to be planned new appropriate hospital treatment programs for drug users.

GİRİŞ

Hastaneye ilk kez başvuran ve yatan alkol ve alkol dışı madde kullanıcılarının oranlarındaki değişiklikler birçok açıdan değerlidir. Epidemiyolojik veriler için dolaylı bir gösterge olabilir. Ayrıca yeni tedavi programlarının oluşturulmasında önemli bir veridir.

Bağımlılık tedavisi için ayaktan başvuran veya yatan hastalara ilişkin sayısal bir artışın olup olmadığını inceleyen bir çalışma bugüne dek yapılmamıştır. Bu tür bir çalışma yapılması için eğer ayaktan başvurular incelenecekse her yıla ait ilk başvuru sayısının saptanması gerekmektedir. Mükerrer başvurular mutlaka değerlendirme dışında tutulmalıdır. Eğer yatarak tedavi edilenlerin sayısındaki artış saptanacaksa yine o yıl içindeki tekrarlayan yatışların değerlendirme dışı tutulması gerekir. Aynı zamanda o kişinin daha önce yatarak tedavisi olmadığı saptanmalıdır. İlk ayaktan başvuru ve ilk yatış sayısındaki artış, pek çok açıdan fikir verebilir. Özellikle tedavi merkezinin hizmet sunduğu bölgede o sorun açısından artış olup olmadığını gösterir.

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezi (AMATEM) 1983 yılından bu yana ülkemizin bağımlılık tedavisi konusunda en büyük ve kapsamlı resmi kurumu olarak faaliyetine devam etmektedir. AMATEM'e Türkiye'nin tüm bölgelerinden gelen hastalar kabul edilmektedir. Dolayısıyla AMATEM'e ilişkin veriler başta İstanbul olmak üzere tüm Türkiye'ye ilişkin fikir verebilir niteliktedir. Bu çalışmada AMATEM'e yapılan başvurular ve yatışlara ilişkin veriler incelenmiştir.

AMATEM'de yatan veya ayaktan tedavi edilen hastaların sosyodemografik ve madde kullanım özelliklerine ilişkin bazı çalışmalar bulunmaktadır (1-14). Hastaların alkol veya alkol dışı madde tercihleri açısından oranlarının incelendiği en önemli kesitsel çalışma AMATEM'e, 1998 yılında yatan 1393 hastaya ilişkin verilerin değerlendirildiği çalışmadır. Hastaların % 64.5'inin alkol, % 35.5'inin alkol dışı madde kullanımının tedavisi için AMATEM'e yattığı saptanmıştır (13).

Tercih edilen maddeye ilişkin veriler kullanım eği-

limlerini göstermekte daha yararlı olabilir. Bu açıdan yapılan en önemli değerlendirmelerden birisi 1991-1995 yılları arasında AMATEM'e yatan alkol dışı madde bağımlılarına ilişkin AMATEM ve HHV'nin gerçekleştirmiş olduğu "Türkiye'de madde kullanımına ilişkin ikinci el verilerin değerlendirilmesi" çalışması içinde yapılmıştır (5). Tekrarlayan yatışlara ait bilgilerin çıkarılması sonucunda 1679 hastaya ait veriler incelenmiştir. Hastaların kullandıkları maddelere göre dağılımı incelendiğinde, % 68 opioid, % 8 uçucu, % 7 esrar kullanımı tanımlanmıştır.

Son yıllarda alkol dışı madde kullanımının artışına ilişkin medya yayınları ve öğrenci anketleri sonuçları bulunmakla birlikte hastane verilerinin bunu destekleyip desteklemediğine ilişkin çalışma yapılmamıştır.

Bu araştırmada, bir bağımlılık tedavi merkezine yatırılan hastalara ilişkin alkol ve alkol dışı madde kullanım tercihlerine ilişkin değişimin 3 yıl arayla değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma 2003 yılı içinde geriye dönük olarak yapılmıştır. AMATEM'in bilgisayar veri tabanındaki bilgiler incelenmiştir. Bağımlılık tedavi merkezine 1999 yılında yatan hastalarla 2002 yılında yatan hastalar iki ayrı grup olarak değerlendirilmiştir. Bilgisayar veri tabanı, 2 değerlendirme aşamasından elde edilen bilgileri içermektedir:

1) Poliklinik kayıtları: Ayaktan ilk başvuruların sosyodemografik ve alkol veya alkol dışı madde kullanım tercihlerine ilişkin bilgileri elde etmek için kullanılmaktadır. Hastayla yüzyüze görüşerek bilgiler alınmaktadır. Hastalarla görüşmeler bu konuda eğitilmiş hemşireler, sağlık memurları veya tıbbi sekreterler tarafından yapılmaktadır. Bu veri tabanındaki 1999 yılındaki 2169, 2002 yılındaki 2353 hastaya ilişkin kayıt incelenmiştir.

2) Yatan hasta kayıtları: AMATEM'e yatan hastalara ilişkin gerek sosyodemografik gerekse alkol veya madde kullanımına ilişkin daha ayrıntılı bilgiyi içermektedir. Veriler hastanın orta-ağır şiddette yoksunluk bulguları yoksa servise kabulünden hemen önce hastayla yüzyüze görüşülerek elde edilmektedir.

Eğer hasta hafta sonu veya gece yatmış ise bilgiler ertesi mesai günü içinde alınmaktadır. Eğer nöbet, ağır yoksunluk bulguları veya deliryum mevcutsa bu bulguların tedavisinden sonra hastayla görüşülerek bilgiler elde edilmektedir. Hastalarla görüşmeler bu konuda eğitilmiş hemşireler tarafından yapılmaktadır.

İlk kez hastaneye yatan olgulara ilişkin bilgiler çalışmaya alınmıştır. Aynı yıl içindeki tekrarlayan yatışlara ilişkin bilgiler veya yetersiz bilgiler çalışma dışında tutulmuştur. 1999 yılında 706, 2002 yılında ise 710 hastaya ilişkin veriler incelenmiştir.

Alkol kullanıcısı ve madde kullanıcısı tanımlamaları, hastaların tercih ettikleri maddenin ağırlığı gözönünde tutularak yapılmıştır. Sorununun alkol kullanımı olduğunu bildiren veya arada sırada madde kullansa da asıl sorununun alkol kullanımıyla ilgili olduğunu bildiren hastalar alkol kullanıcısı olarak tanımlanmıştır. Sorununun alkol dışı madde kullanımı olduğunu bildiren veya arada sırada alkol kullansa da asıl sorununun alkol dışı madde kullanımıyla ilgili olduğunu bildiren hastalar madde kullanıcısı olarak tanımlanmıştır.

İstatistikler SPSS (Statistical Package for Social Sciences 9.0 for Windows) programı ile yapılmış ve istatistiksel analizler için ki-kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Poliklinikteki ilk hastane başvuruları incelendiğinde, alkol dışı madde/alkol kullanımı olanların oranı 1999 yılı içinde 0.43 iken, 2002 yılında 0.54'tür ($p<0.01$) (Tablo 1).

İlk kez yatan hastalar için alkol dışı madde/alkol kullanımı olanların oranı 1999 yılı içinde 0.42 iken, 2002 yılında 0.63'dür ($p<0.01$) (Tablo 2).

İlk kez yatan alkol dışı madde kullanan hastaların tercih ettikleri maddelere göre dağılımı incelendiğinde esrar kullanımı olanların alkol dışı diğer maddeleri kullananlara göre oranında % 7.4'den % 15.3'e yükselme olduğu gözlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 3).

İlk kez yatan hastalarda, alkol dışı madde kullananların dağılımı incelendiğinde 1999 yılına göre 2002 yılı

Tablo 1. Polikliniğe ilk kez başvuran hastaların alkol veya alkol dışı madde kullanımına göre dağılımı.

	1999 yılı		2002 yılı	
	n	%	n	%
Alkol	1238	57.1	1092	46.4
Alkol dışı madde	931	42.9	1261	53.6
Toplam	2169	100	2353	100

$\chi^2: 51.427$ sd:1 $p: 0.00$

Tablo 2. İlk kez yatan hastalarda alkol ve alkol dışı madde kullananların dağılımı.

	1999 yılı		2002 yılı	
	n	%	n	%
Alkol	497	70.4	435	61.3
Alkol dışı madde	209	29.6	275	38.7
Toplam	706	100	710	100

$\chi^2: 13.113$ sd:1 $p: 0.000$

Tablo 3. İlk kez yatan hastalarda esrar kullananların alkol dışı madde kullananlarla karşılaştırılması.

	1999 yılı		2002 yılı	
	n	%	n	%
Alkol	36	17.2	74	26.9
Alkol dışı madde	173	82.8	201	73.1
Toplam	209	100	275	100

$\chi^2: 6.341$ sd:1 $p: 0.012$

Tablo 4. İlk kez yatan hastalarda alkol dışı madde kullananların dağılımı.

	1999 yılı		2002 yılı	
	n	%	n	%
Eroin	66	31.6	75	27.3
Esrar	36	17.2	74	26.9
Sedatif Hipnotik	26	12.4	29	10.5
Uçucu Madde	65	31.1	71	25.8
Diğer	16	7.7	26	9.4
Toplam	209	100	275	100

$\chi^2: 7.653$ sd:4 $p: 0.105$

lında eroin kullananların (% 31.6'dan 27.3'e), uçucu madde kullananların ((% 31.1'den % 25.8'e), sedatif hipnotik kullananların (% 12.4'den % 10.5'e) oranlarında azalma saptanırken esrar kullananların oranının

da (% 17.2'den % 26.9'a) yükselme saptanmıştır (Tablo 3 ve Tablo 4).

TARTIŞMA

1983-1995 yılları arasındaki çeşitli çalışmalarda AMATEM'e yatan hastalara ilişkin madde kullanım tercihleri incelenmiştir (1,2,3,4,6,7,8, 9,10,11). Bu çalışmalarda çoğul madde kullanımı da belirlenmiştir. Bu durum, hangi maddenin daha önde tercih edildiğini bilmemizi önlemektedir. Yapılan bu çalışmalarda esrar kullanımı için % 3-14 arasında oranlar verilmele birlikte çoğul madde kullanımı için % 19-23.5 arasında değerler verilmektedir. Bu çoğul madde kullanıcıları arasında örneğin esrarı daha çok tercih edenlerin oranı ise bilinmemektedir. Bu nedenle hangi maddenin kullanımında artış olduğuna ilişkin değerlendirmelerde bu verilerin kullanımı yeterli olmamaktadır.

AMATEM'e polikliniklere ilk kez başvuran hastalara ilişkin en önemli kesitsel çalışma 1995 yılında yapılmıştır (12). Bu çalışmada, AMATEM polikliniklerine madde kullanımı nedeni ile ilk kez başvuran 977 olgu incelenmiştir. Çalışmamızda alkol dışı madde kullanımı için 1999 yılında 931, 2002 yılında 1261 kişinin ilk kez başvurduğu saptanmıştır. 1998 yılıyla da kıyaslandığında 2002 yılı için artış dikkat çekicidir. 1999 ve 2002 yılı karşılaştırması da alkol dışı madde kullananların ilk kez poliklinik başvurularında belirgin bir artışı göstermektedir. Alkol dışı madde kullananların oranı tüm ilk başvurular arasında % 42.9'dan % 53.6'ya yükselmiştir.

1998 yılında yapılan değerlendirmede çalışmada yatan hastalarda alkol/alkol dışı madde kullanımı oranı 0.55 olarak saptanmıştır (14). Bu çalışmada ilk kez yatan hastalar değil yatan tüm hastalar incelenmiştir. Çalışmamızda 2002 yılı içindeki 0.63 oranının bu orandan da yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda elde ettiğimiz yatan hastalardaki esrar kullananların oranı 2002 yılında alkol dışı madde kullananlar arasında % 26.9'a yükselmiştir. Bu oran 1991-1995 yılına ilişkin incelemede elde edilen % 7 oranından da oldukça yüksektir (5).

1998 yılına kadar uçucu madde kullanımı oranlarının başvurularda ve yatan hastalarda gittikçe arttığı iz-

lenmiştir. Oysa, çalışmamızda 1999-2002 arasında yatan hastalarda istatistiksel olarak anlamlı bir artış görülmemektedir. Bunda 18 yaş altındaki uçucu madde kullanan olguların AMATEM'e yatırılmaması ve bu olguların yatış için Uçucu Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezi UMATEM'e sevk edilmesi rol oynayabilir. Erişkin yaş grubunda uçucu madde kullanımına ilişkin yatışlarda artış yokken, çocuk ve gençlerde bu oranların yükseldiğini düşünüyoruz. Sonraki çalışmalarda bu durumun incelenmesi gerekir.

Çalışmamızın sınırlılığı hastalara ilişkin klinik tanıların olmayışıdır. Yeni hazırlanan bir bilgisayar programı ile AMATEM bilgisayar veritabanında hastalara ilişkin klinik tanıların da belirtilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Ancak çalışmamızda elde edilen alkol veya madde tercihi oranları da epidemiyolojik çalışmalar için bir fikir verebilmekte ve en azından hastane programlarının madde kullanıcılarındaki artışa göre tekrar düzenlemek gerektiğini düşündürmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak gerek önceki verilerle karşılaştırılarak, gerekse 3 yıl arayla yapılan değerlendirme, hastaneye ilk kez başvuran ve ilk kez yatan alkol kullanıcılarına göre, alkol dışı madde kullanıcılarının başvuru ve yatış oranlarında belirgin artış olduğunu göstermektedir. Esrar kullanıcılarının oranındaki artış da dikkat çekicidir ve izlenmesi gerekmektedir. Elde ettiğimiz sonuçlar, alkol dışı madde kullanımına ilişkin prevalansların dolaylı bir göstergesi ise ciddi bir tehlikeyi haber vermektedir.

KAYNAKLAR

1. Aköz AA: Alkol Dışı Madde Bağımlılığı Profili, Uzmanlık Tezi: Şişli Etfal Hast. İstanbul 1996.
2. Alpay N, Maner F, Kalyoncu A: AMATEM'de 1990 yılında yatırılan madde bağımlılarının demografik özellikleri ve geçmiş yıllarla kıyaslanması. 27. Ulusal Psikiyatrik Bilimler Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı; 177, 1991.
3. Alpay N, Şuvağ M, Beyazyürek M, Hutun M: AMATEM'e 1990 yılında yatırılarak alkol bağımlılığı tanısı ile tedavi edilen hastaların demografik özellikleri ve ülkemizdeki alkol kullanımının boyutları. 27. Ulusal Psikiyatrik Bilimler Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, 177-178, 1991.
4. Alpkın L, Eradamlar N, Ağargün MY, Karamustafaloğlu KO, Beyazyürek M: Alkol bağımlılığında demografik özellikler. 26. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Yayınlar Kitabı, 241-248, 1990.

5. AMATEM ve HHV: Türkiye'de Madde Kullanımına İlişkin İkinci El verilerin Değerlendirilmesi. İstanbul'da Madde Kullanımının Doğası ve Boyutları I. Rapor, İstanbul 1996.
6. Beyazyürek M, Alpkan L, Karamustafaloğlu KO, Özer ÖA, Anıl MK: Uyuşturucu madde bağımlılarında sosyodemografik özellikler. *Düşünen Adam* 3(3):59-61, 1990.
7. Beyazyürek M, Alpkan L, Eradamlar N, Karamustafaloğlu KO, Özer ÖA: Madde bağımlılığı ve yüksek öğretimde psikososyal faktörler. *Düşünen Adam* 35(2):7-9, 1990.
8. Ersül Ç, Ceylan ME: Kronik alkolizmde Türk toplumuna ilişkin demografik veriler. 22. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, 292-294, 1986.
9. Tuncer C, Beyazyürek M, Ersül Ç: Madde bağımlısı hastalarda demografik bir çalışma. 23. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, 812-814, 1987.
10. Tuncer C, Ersül Ç, Beyazyürek M, Beşikçi N: Alkol bağımlısı hastalarda bir demografik çalışma. 23. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bilimsel Çalışmalar Kitabı, 184-187, 1987.
11. Tuncer C, Beyazyürek M, Karamustafaloğlu KO, Ersül Ç, Samancı A: Uyuşturucu madde bağımlılığında sosyodemografik özellikler. 24. Ulusal Psikiyatri Kongresi Bildiri Kitabı, 1988.
12. Türkcan A, Çakmak D, Türkcan S: AMATEM'e başvuran alkol dışı madde kullanan olguların özellikleri. Bahar Sempozyumları I, Sempozyum Kitabı, 48, 1997.
13. Türkcan A: Türkiye'de madde kullananların profili. Hastane verilerinin incelenmesi. *Düşünen Adam* 11(3):56-64, 1998.
14. Türkcan A, Çakmak D: AMATEM'e 1998 yılı içinde yatan hastaların sosyodemografik ve madde kullanım özellikleri. 35. Ulusal Psikiyatri Kongresi Özet Kitabı, 24: 1999.